

W prostocie tkwi siła

Wydanie II

Teoria muzyki

DLA

BYSTRZAKÓW™

Dowiedz się, jak:

- komponować, interpretować i rozumieć muzykę
- bawić się różnymi formami i gatunkami muzycznymi

Ucz się, śledząc przykłady z płyty

septem
septem.pl

Michael Pilhofer
nauczyciel i teoretyk muzyki

Holly Day
światowej sławy krytyk muzyczny

Tytuł oryginalny: Music Theory For Dummies®, 2nd Edition

Tłumaczenie: Marcin Machnik

ISBN: 978-83-246-8880-7

Original English language edition Copyright © 2012 by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part any form.

This translation published by arrangement with Wiley Publishing, Inc.

Oryginalne angielskie wydanie Copyright © 2012 by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey

Wszelkie prawa, włączając prawo do reprodukcji całości lub części w jakiegokolwiek formie, zarezerwowane.

Tłumaczenie opublikowane na mocy porozumienia z Wiley Publishing, Inc.

Translation copyright © 2014 by Helion S.A.

Wiley, the Wiley logo, For Dummies, the Dummies Man logo, A Reference for the Rest of Us!, The Dummies Way, Dummies Daily, The Fun and Easy Way, Dummies.com, Making Everything Easier, and related trade dress are trademarks or registered trademarks of John Wiley & Sons, Inc., and/or its affiliates in the United States and other countries, and may not be used without written permission. All other trademarks are the property of their respective owners. John Wiley & Sons, Inc., is not associated with any product or vendor mentioned in this book.

Wiley, the Wiley logo, For Dummies, the Dummies Man logo, A Reference for the Rest of Us!, The Dummies Way, Dummies Daily, The Fun and Easy Way, Dummies.com, Making Everything Easier i związana z tym szata graficzna są markami handlowymi John Wiley and Sons, Inc. i/lub firm stowarzyszonych w Stanach Zjednoczonych i/lub innych krajach. Wykorzystywane na podstawie licencji.

Polish language edition published by Wydawnictwo Helion.

Copyright © 2014.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from the Publisher.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Autor oraz Wydawnictwo HELION dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz Wydawnictwo HELION nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock.

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<http://dlabystrzakow.pl/user/opinie/temuby>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydawnictwo HELION

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel. 32 231 22 19, 32 230 98 63

e-mail: dlabystrzakow@dlabystrzakow.pl

WWW: <http://dlabystrzakow.pl>

Printed in Poland.

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę

- Księgarnia internetowa
- Lubię to! » Nasza społeczność

Spis treści

O autorach	13
Podziękowania od autorów	15
Wprowadzenie	17
O książce	17
Konwencje użyte w tej książce	18
Czego nie musisz czytać	18
Naiwne założenia	18
Jak podzielona jest ta książka	19
Część I. Wprowadzenie do teorii muzyki	19
Część II. Zestawianie nut ze sobą	19
Część III. Ekspresja, czyli formy muzyczne, tempo, dynamika i wiele innych zagadnień	19
Część IV. Dekalogi	20
Część V. Dodatki	20
Ikony wykorzystane w książce	20
Co dalej	21
 Część I. Wprowadzenie do teorii muzyki	23
Rozdział 1. Teoria muzyki? A co to w ogóle jest?	25
Archeologia narodzin muzyki i teorii muzyki	26
Zacznijmy od podstaw: fundamenty teorii muzyki	27
Wyjaśnienie podstaw: nuty, pauzy i bity	27
Przemieszczanie i łączenie nut	27
Studiowanie form i kompozycji muzycznych	28
W jaki sposób teoria może pomóc Twojej muzyce?	28
 Rozdział 2. Określanie wartości nut	31
Poznaj bit	31
Rozpoznawanie nut i ich wartości	32
Przegląd nut i ich komponentów	32
Odczytywanie wartości nut	34
Cała nuta	35
Półnuta	36

6 Teoria muzyki dla bystrzaków

Ćwierćnuta	36
Ósemki i jeszcze krótsze nuty	37
Wydłużanie nuty za pomocą kropki lub łuku	38
Wydłużanie nuty za pomocą kropki	38
Łączenie nut za pomocą łuku	39
Łączenie różnych wartości nut	39
Rozdział 3. Zrób sobie pauzę	41
Rodzaje pauz	41
Pauza całonutowa	42
Pauza półnutowa	43
Pauza ćwierćnutowa	43
Pauza ósemkowa i dłuższe	44
Wydłużanie pauz za pomocą kropki	45
Ćwiczenie taktów z nutami i pauzami	45
Rozdział 4. Oznaczenia metrum	47
Odszyfrowywanie oznaczenia metrum i taktu	47
Prostota rytmów prostych	49
Liczenie prostych schematów metrycznych w oparciu o takty	50
Ćwiczenie liczenia w prostych schematach metrycznych	51
Granie złożonych schematów metrycznych	52
Liczenie złożonych schematów metrycznych w oparciu o takty	53
Ćwiczenie liczenia w złożonych schematach metrycznych	54
Wyczuwanie pulsacji asymetrycznych schematów rytmicznych	55
Rozdział 5. Granie do rytmu	59
Tworzenie schematów akcentowania i synkopy	59
Zgłębianie ogólnej reguły akcentowania	59
Synkopa: uderzanie słabej części taktu	60
Nabieranie rozpędu dzięki przedtaktowi	61
Nieregularne podziały rytmiczne: triole i duole	62
Urozmaicanie utworu triolami	62
Duole	63
Część II. Zestawianie nut ze sobą	65
Rozdział 6. Nuty jako dźwięki (oraz o tym, gdzie je znaleźć)	67
Poznaj pięciolinie, klucze i nuty	67
Klucz wiolinowy	68
Klucz basowy	69
Nuty fortepianowe i C razkreślne	69
Klucze C: altowy i tenorowy	70

Identyfikowanie półtonów, całych tonów i znaków chromatycznych na pięciolinii	71
Półtony w praktyce	71
Skakanie o całe tony	73
Zmiana wysokości dźwięku za pomocą znaków chromatycznych	74
Znajdowanie dźwięków na pianinie i gitarze	77
Szukanie nut na pianinie	77
Przyciskanie dźwięków na gitarze	77
Mnemotechniki ułatwiające zapamiętanie nut	79
Rozdział 7. Opanowanie skal durowych i molowych	81
Schemat skali durowej	81
Skale durowe na pianinie i gitarze	83
Słuchanie skal durowych	85
Odkrywanie schematów skal molowych	85
Granie naturalnych skal molowych na pianinie i gitarze	86
Zabawa z harmoniczną skalą molową na pianinie i gitarze	88
Tworzenie świetnej muzyki na pianinie i gitarze na bazie melodycznej skali molowej	89
Słuchanie skal molowych	91
Rozdział 8. Znaki przykluczowe i koło kwintowe	93
Koło kwintowe	93
Krzyżyki: Futro Cioci Grażyny Daj Agresywnej Ewie, Henryku	95
Bemole: Henryku, Ewie Agrestu Daj Garść Cichaczem, Fajtłapo	95
Rozpoznawanie oznaczeń tonacji durowych	96
Identyfikowanie oznaczeń tonacji durowych i pokrewnych molowych	97
Przegląd znaków przykluczowych	97
C-dur i a-moll naturalna	98
G-dur i e-moll naturalna	98
D-dur i h-moll naturalna	99
A-dur i fis-moll naturalna	99
E-dur i cis-moll naturalna	99
H-dur/Ces-dur i gis-moll/as-moll naturalne	100
Fis-dur/Ces-dur i dis-moll/es-moll naturalne	101
Cis-dur/Des-dur i ais-moll/b-moll naturalne	101
As-dur i f-moll naturalna	102
Es-dur i c-moll naturalna	102
B-dur i g-moll naturalna	102
F-dur i d-moll naturalna	103
Rozdział 9. Interwały: odległości między dźwiękami	105
Rozszyfrowujemy interwały harmoniczne i melodyczne	105
Liczba stopni: liczymy linie i przestrzenie	106
Znaki chromatyczne: uwzględniamy półtony	108
Nazywanie interwałów	108

Rzut oka na prymy, oktawy, kwarty i kwinty	109
Pryma czysta	109
Pryma zwiększona	109
Oktawy	109
Kwarty	110
Kwinty	112
Identyfikowanie sekund, tercji, sekst i septym	113
Sekundy	114
Tercje	116
Seksty i septymy	117
Tworzenie interwałów	118
Determinowanie liczby stopni	118
Determinowanie rodzaju interwału	119
Interwały wielkie i czyste w skali C-dur	120

Rozdział 10. Budowa akordów 123

Tworzenie triad z trzech dźwięków	124
Podstawa, tercja i kwinta	124
Triada durowa	126
Triada molowa	127
Triada zwiększona	128
Triada zmniejszona	129
Rozwijamy temat: akordy septymowe	131
Septyma durowa	132
Septyma molowa	132
Akord dominantowy septymowy	133
Akord zmniejszony z septymą małą	133
Akordy zmniejszone septymowe	134
Akord molowy z septymą wielką	134
Przegląd wszystkich triad i akordów septymowych	135
A	135
As	135
H	136
B	136
C	136
Ces	137
Cis	137
D	137
Des	138
E	138
Es	138
F	139
Fis	139
G	139
Ges	140

Modyfikowanie triad poprzez zmianę ustawienia ich składników i przewroty	140
Rzut oka na otwarty i zamknięty voicing	140
Rozpoznawanie przewrotów akordu	141

Rozdział 11. Progresje akordów 143

Przegląd akordów diatonicznych, chromatycznych i odmian skal molowych	143
Identyfikowanie i nazywanie akordów w progresjach	144
Przypisywanie nazw akordów określonym cyfrom	145
Przegląd progresji akordów w tonacjach durowych	146
Przegląd progresji w tonacjach molowych	147
Dodawanie septymy do triady	148
Oglądanie (i słuchanie) przykładowych progresji akordów	150
Zastosowanie wiedzy o akordach do czytania śpiewników i tabulatur	151
Modulacja na inną tonację	152
Kadencje w progresjach akordów	153
Kadencje autentyczne	154
Kadencje plagalne	155
Kadencje zwodnicze	156
Kadencja niepełna (półkadencja)	156

Część III. Ekspresja, czyli formy muzyczne, tempo, dynamika i wiele innych zagadnień 159

Rozdział 12. Elementy składowe muzyki:

rytm, melodia, harmonia i struktura piosenki 161

Ustalenie rytmu	162
Kształtowanie melodii	162
Uzupełnianie melodii za pomocą harmonii	165
Praca z frazami i okresami muzycznymi	165
Łączenie części utworu w formy muzyczne	167
Forma jednoczęściowa (A)	167
Forma binarna (AB)	168
Forma trzyczęściowa (ABA)	168
Forma łuku (ABCBA)	168

Rozdział 13. Rzut oka na klasyczne formy 171

Kontrapunkt jako objawienie w muzyce klasycznej	171
Sondowanie sonaty	171
Zacznijmy od ekspozycji	172
A teraz coś z zupełnie innej beczki: rozwinięcie	173
Wrzucamy luz: podsumowanie	173
Zakreślony jak rondo	174
Fascynująca fuga	174

Łączenie form w symfonie	175
Przegląd innych klasycznych form	177
Koncert	177
Duet	177
Etiuda	177
Fantazja	178

Rozdział 14. Przegląd popularnych gatunków i form muzycznych 179

Poczuj bluesa	179
Blues dwunastotaktowy	180
Blues ósmiotaktowy	181
Blues szesnastotaktowy	181
Blues dwudziestoczerotaktowy	181
Trzydziestodwutaktowy schemat ballad bluesowych i country	182
Czas się zabawić, czyli rock i pop	183
Jazzowe improwizacje	184

Rozdział 15. Różnicowanie brzmienia za sprawą tempa i dynamiki 187

Tempo utworu	187
Ustalenie uniwersalnego tempa: minim	188
Utrzymywanie stałego tempa: metronom	188
Wyjaśnienie terminów opisujących tempo	189
Przyspieszanie i zwalnianie: zmiana tempa	190
Dynamika, czyli głośno lub delikatnie	190
Oznaczenia zmiennej dynamiki	191
Przegląd innych oznaczeń dynamiki	192
Przegląd oznaczeń dynamiki związanych z pedałami fortepianu	193
Przegląd oznaczeń artykulacji dla innych instrumentów	194

Rozdział 16. Barwa i właściwości akustyczne instrumentu 197

Kwestia barwy	197
Atak, czyli jak zaczyna się dźwięk	198
Tembr: zasadnicza część dźwięku	198
Wybrzmiewanie, czyli zakończenie dźwięku	200
Ustawianie zespołu, czyli lekcja akustyki	200

Część IV. Dekalogi 203

Rozdział 17. Dziesięć najczęściej zadawanych pytań dotyczących teorii muzyki 205

Dlaczego teoria muzyki jest ważna?	205
Jeśli potrafię już trochę grać bez znajomości teorii, po co zwracać nią sobie głowę?	206
Dlaczego tak znaczna część teorii jest zogniskowana wokół klawiatury fortepianu?	206
Czy istnieje szybki i łatwy sposób nauki czytania nut?	207
Jak zidentyfikować tonację w oparciu o znaki przykluczowe?	207

Czy da się przetransponować utwór na inną tonację?	208
Czy opanowanie teorii muzyki wpłynie negatywnie na moją umiejętność improwizacji?	208
Czy powinienem znać teorię muzyki, jeśli gram na bębnach?	208
Skąd się wzięło dwanaście nut?	209
W jaki sposób teoria muzyki ułatwia uczenie się utworów?	209

Rozdział 18. Dziesięciu teoretyków muzyki, których powinienes znać211

Pitagoras (ok. 582 – ok. 507 p.n.e.)	211
Boecjusz (ok. 480 – ok. 524)	212
Gerbert z Aurillac/papież Sylwester II (ok. 945 – 1003)	213
Guido z Arezzo (ok. 990 – ok. 1040)	213
Nicola Vicentino (1511 – ok. 1576)	214
Christiaan Huygens (1629 – 1695)	214
Arnold Schönberg (1874 – 1951)	215
Harry Partch (1901 – 1974)	215
Karlheinz Stockhausen (1928 – 2007)	216
Robert Moog (1934 – 2005)	216

Część V. Dodatki 219

Dodatek A. Na płycie221

Dodatek B. Tablica akordów225

Dodatek C. Słowniczek263

Skorowidz267

12 Teoria muzyki dla bystrzaków ---

Rozdział 2

Określanie wartości nut

W tym rozdziale:

- Wyjaśnienie kwestii rytmu, bitu i tempa.
- Przegląd nut i ich wartości.
- Liczenie (i klaskanie) dla różnych nut.
- Wprowadzenie nut wiązanych i z kropką.
- Łączenie wartości nut i ich liczenie.

Chyba każdy ma za sobą jakieś lekcje muzyki — albo płatne u miejscowego nauczyciela fortepianu, albo przynajmniej te obowiązkowe w szkole podstawowej. Tak czy siak, z pewnością byłeś już kiedyś proszony o wystukanie lub wyklaskanie jakiegoś rytmu.

Być może w tamtym czasie wydawało Ci się to zasadniczo bez sensu lub służyło jako świetne uzasadnienie konieczności stuknięcia kolegi z ławki w głowę. W każdym razie przygoda z muzyką zaczyna się właśnie od naliczania rytmu. Bez wyraźnego rytmu nie miałbyś do czego tańczyć lub kiwać głową. Chociaż wszystkie pozostałe elementy muzyki (wysokość dźwięku, melodia, harmonia itd.) są cholernie istotne, to bez rytmu nie utworzą żadnej piosenki.

Wszystko wokół Ciebie ma rytm, Ty także. W muzyce *rytm* to schemat regularnych lub nieregularnych pulsów. Najbardziej podstawowym elementem, jaki zawsze starasz się zidentyfikować w piosence, jest jej rytm. Na szczęście dzięki zapisowi nutowemu łatwo zinterpretować prace innych kompozytorów i uzyskać rytm zgodny z ich zamierzeniem.

Ten rozdział stanowi solidne wprowadzenie w podstawy liczenia nut i odkrywania rytmu, bitu i tempa piosenek.

Poznaj bit

Bit (w muzyce na 4/4 zwany czasem *ćwiartką*) to pulsacja dzieląca czas na równe odcinki. Dobrym przykładem jest tykanie zegara. W każdej minucie wskazówka sekund tyknie sześćdziesiąt razy, a każde z tych tyknięć to bit. Jeśli przyspieszysz lub spowolnisz wskazówkę, zmienisz *tempo* tyknięć. *Nuty* w muzyce informują Cię, co powinieneś zagrać w każdym z tych tyknięć. Inaczej mówiąc, nuty mówią Ci, jak długo i jak często grać określoną *wysokość dźwięku* w trakcie każdego bitu.

Gdy myślisz o słowie *nuta* w kontekście muzyki, przypuszczalnie masz skojarzenie z dźwiękiem. Jednak w muzyce podstawowym znaczeniem nuty jest wskazywanie czasu trwania określonej wysokości dźwięku wydobywanego przez głos lub instrument.

Ten czas trwania jest determinowany *wartością nuty*, wskazywaną przez jej rozmiar i kształt. Wartości nut wraz z trzema wcześniejszymi cechami określają rodzaj rytmu, jaki będzie miał uzyskany utwór. Decydują one, czy utwór będzie przebiegał szybko i radośnie, czołgał się wolno i ponuro, czy też rozwijał się w jeszcze inny sposób.

Do rozszyfrowywania rytmu przydatne są *paleczki rytmiczne* (grube i twarde cylindryczne instrumenty drewniane). Stukaj więc rytm. Jeśli masz paleczki, stukaj nimi, a jeśli ich nie masz, klaszcz lub stukaj dłońią o bongosy bądź biurko.

„Usłyszenie” rytmu w głowie (lub „poczucie” go w ciele) jest absolutnie fundamentalne w graniu, niezależnie od tego, czy odczytujesz nuty, czy improwizujesz z kolegami. Jedyny sposób na opanowanie tego podstawowego zadania to *ćwiczyć, ćwiczyć i jeszcze raz ćwiczyć*. Jeśli chcesz robić postępy w muzyce, musisz się nauczyć podążać za rytmem.

Chyba najłatwiejszym sposobem ćwiczenia pracy ze stabilnym rytmem jest kupienie metronomu. Te urządzenia są dość tanie i nawet te najnowsze powinny wytrzymać wiele lat. Piękno metronomu polega na tym, że można na nim ustawić bardzo różne tempa — od tych najwolniejszych po oszałamiająco szybkie. Jeśli ćwiczysz z metronomem — szczególnie gdy czytasz nuty — możesz ustawić dowolne tempo, w jakim czujesz się swobodnie, a następnie, po rozszyfrowaniu utworu, stopniowo przyspieszać je do tempa zamierzonego przez kompozytora.

Rozpoznawanie nut i ich wartości

Jeśli myślisz o muzyce jako o języku, to nuty są literami alfabetu — czyli podstawowymi elementami tworzącymi utwór muzyczny. Nauczenie się tego, jak różne nuty dopasowują się do siebie w dziele muzycznym, jest równie ważne jak znajomość ich wysokości, ponieważ zmiana wartości nut doprowadza do uzyskania zupełnie innej muzyki. Gdy muzycy mówią o graniu jakiegoś utworu „w stylu” Bacha, Beethovena lub Philipa Glassa, mają na myśli nie tylko progresję akordów lub melodie, lecz w równej mierze charakterystyczne dla danego kompozytora struktury rytmiczne i tempo.

Przegląd nut i ich komponentów

Nuty są zbudowane z trzech komponentów: główki, ogonka i chorągiewki (zobacz rysunek 2.1).

- ✓ **Główka.** *Główka* to owalna część nuty. Każda nuta ją ma.
- ✓ **Ogonek.** *Ogonek* to pionowa linia wychodząca od główki. Ósemki, ćwierćnuty i półnuty mają ogonki.
- ✓ **Chorągiewka.** *Chorągiewka* to krótka linia wychodząca z dołu lub z góry ogonka. Chorągiewkę ma ósemka i każda nuta od niej krótsza.

Ogonek może być skierowany w górę lub w dół, w zależności od położenia na pięciolinii (więcej o pięcioliniach znajdziesz w rozdziałach 4. i 6.). To, w którą stronę jest skierowany, nie ma wpływu na wartość nuty.

Rysunek 2.1.

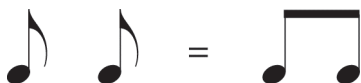
Cała nuta ma tylko główkę, ćwierćnuta ma główkę i ogonek, a ósemka ma główkę, ogonek i chorągiewkę

Zamiast rysować chorągiewkę przy każdej nucie, można je połączyć *belką*, która jest po prostu estetyczniej wyglądającym wcieleniem chorągiewki. Na przykład rysunek 2.2 przedstawia dwie ósemki z chorągiewkami oraz połączone belką.

Rysunek 2.2.

Ósemki można zapisywać z osobnymi chorągiewkami lub ze wspólną belką

Rysunek 2.3 przedstawia szesnastki z chorągiewkami pogrupowane na trzy różne sposoby: jako pojedyncze nuty, jako dwie pary połączone podwójnymi belkami oraz jako grupę połączoną jedną podwójną belką. Sposób zapisu nie ma znaczenia muzycznego, gdyż wszystkie trzy grupy gra się tak samo.

Rysunek 2.3.

Grupy szesnastek zapisane na trzy różne sposoby, które gra się tak samo

Na tej samej zasadzie możesz zapisać osiem trzydziestodwójek w dowolny sposób z rysunku 2.4. Zwróć uwagę, że te nuty mają trzy chorągiewki (lub trzy belki). Stosowanie belek zamiast chorągiewek jest po prostu wynikiem dążenia do tego, aby zapis nutowy był czytelniejszy i schludniejszy.

Belki ułatwiają też wykonawcy zorientowanie się w podziałach rytmicznych. Na przykład łatwiej jest, gdy nie musisz przebiegać wzrokiem po odseparowanych szesnastkach, lecz widzisz cztery grupy po cztery szesnastki połączone belkami.

Rysunek 2.4.

Podobnie jak ósemki i szesnastki, trzydziestodwójki można zapisać osobno lub połączyć belkami

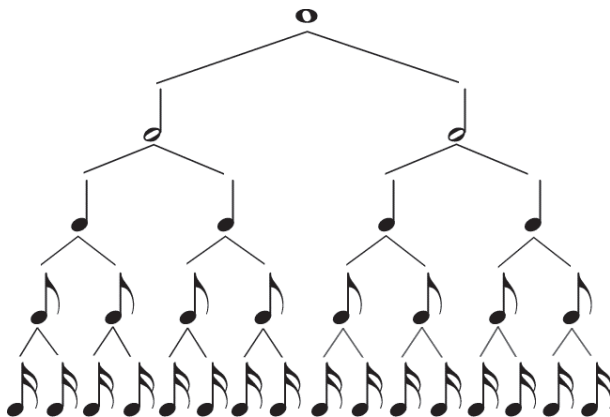
Odczytywanie wartości nut

Jak być może pamiętasz z lekcji muzyki, każda nuta ma przypisaną *wartość*. Zanim przejdziemy do drobiazgowego opisu poszczególnych rodzajów nut, spójrz na rysunek 2.5, przedstawiający najczęściej spotykane w muzyce odmiany, uporządkowane w taki sposób, żeby w każdym rzędzie wartość była jednakowa. Zaczynając od góry, mamy całą nutę, poniżej półnuty, potem ćwierćnuty, ósemki i na samym dole szesnastki. Każdy poziom tego „drzewa nut” ma taką samą wartość. Na przykład wartość półnuty to pół całej nuty, a wartość ćwierćnuty to ćwierć całej nuty.

Innym sposobem myślenia o nutach jest wyobrażenie sobie, że cała nuta to ciasto — co nie powinno być trudne, gdyż jest ona zaokrąglona. Aby podzielić ciasto na ćwierćnuty, pokrój je na ćwiartki. Pokrojenie go na osiem kawałków da Ci ósemki itd.

Wartość nuty równa jednemu bitowi ulega zmianie w zależności od metrum utworu muzycznego (zobacz w rozdziale 4.). W najbardziej popularnym metrum 4/4 (*cztermiarowym*) cała nuta trwa cztery bity, półnuta dwa bity, a ćwierćnuta jeden bit. W tym metrum ósemka trwa tylko pół bitu, a szesnastka zaledwie ćwierć bitu.

Rysunek 2.5.

Każdy poziom tego drzewa nut trwa tyle samo bitów

Często ćwierćnuta trwa jeden bit. Na przykład gdy zaśpiewasz: „STA-RY FAR-MER FAR-MĘ MIAŁ”, to każda sylaba oznacza jeden bit (możesz klaskać w trakcie śpiewania), a każdy bit ma długość ćwierćnuty, jeśli piosenka jest zapisana w metrum 4/4. Więcej na temat oznaczeń metrum i liczenia bitów znajdziesz w rozdziale 4.

Cała nuta

Cała nuta trwa najdłużej z wszystkich nut. Na rysunku 2.6 możesz zobaczyć, jak wygląda.

Rysunek 2.6.
Cała nuta to
pusta w środku
elipsa

W metrum 4/4 cała nuta trwa cztery bity (więcej o oznaczeniach metrum znajdziesz w rozdziale 4.). Przez cztery pełne bity nie musisz robić nic poza zagranieniem tej nuty i trzymaniem jej. To wszystko.

Zazwyczaj przy liczeniu wartości nuty klaska się lub stuka nutę, a następnie wypowiada na głos pozostałe bity. Całe nuty, takie jak na rysunku 2.7, liczy się w następujący sposób:

KLAP dwa trzy cztery KLAP dwa trzy cztery KLAP dwa trzy cztery

„KLAP” oznacza klaśnięcie dłońmi, a „dwa trzy cztery” wypowiadasz na głos, gdyż nuta ma trwać przez cztery bity.

Rysunek 2.7.
Gdy zobaczysz
trzy kolejne
całe nuty, każ-
da z nich po-
winna zostać
osobno odliczo-
na do czterech

Dla steranego muzyka jeszcze szczęśliwsze jest natrafienie na podwójną całą nutę. Nie spotkasz się z nią zbyt często, ale jeśli tak się stanie, będzie wyglądała jak na rysunku 2.8. Największe szanse zobaczenia jej masz w wolnej muzyce procesyjnej lub średniowiecznej. Gdy zobaczysz podwójną całą nutę, musisz trzymać ją przez czas, jaki zajmuje odliczanie do ośmiu.

KLAP dwa trzy cztery pięć sześć siedem osiem

Rysunek 2.8.
Podwójną całą
nutę trzeba
trzymać przez
osiem bitów

Nutę trwającą osiem bitów można zapisać także jako dwie całe nuty połączone łukiem. Łuki omawiamy nieco dalej w tym rozdziale.

Półnuta

Logika podpowiada, co następuje po całej nucie, jeśli chodzi o wartość — oczywiście półnuta. Półnutę trzeba trzymać o połowę krócej niż całą nutę. Wygląda ona tak jak na rysunku 2.9. Gdy liczysz półnuty z rysunku 2.9, przebiega to tak:

KLAP dwa KLAP dwa KLAP dwa

Ponieważ najdłuższą nutą na rysunku 2.9 jest półnuta, doliczasz tylko do dwóch.

Rysunek 2.9.
Półnutę trzeba trzymać o połowę krócej niż całą nutę

Załóżmy, że natrafiłeś na całą nutę, po której następują dwie półnuty, jak na rysunku 2.10. W takim przypadku liczysz te trzy nuty w następujący sposób:

KLAP dwa trzy cztery KLAP dwa KLAP dwa

Rysunek 2.10.
Cała nuta, po której następują dwie półnuty

Ćwierćnuta

Gdy podzielisz całą nutę o długości czterech bitów na cztery części, uzyskasz ćwierćnuty trwające po jednym bicie. Ćwierćnuty wyglądają tak jak półnuty, lecz mają wypełnioną główkę (zobacz rysunek 2.11). Cztery ćwierćnuty liczy się tak:

KLAP KLAP KLAP KLAP

Ponieważ najdłuższą nutą w tym przykładzie jest ćwierćnuta, liczysz tylko do jednego. Cztery ćwierćnuty trwają tyle samo co jedna cała nuta.

Rysunek 2.11.
Każda z tych czterech ćwierćnut zajmuje jeden bit

Załóżmy, że zastąpisz pierwszą ćwierćnutę całą nutą, a ostatnią ćwierćnutę — półnutą, jak na rysunku 2.12. W takim przypadku musiałbyś liczyć tak:

KLAP dwa trzy cztery KLAP KLAP KLAP dwa

Rysunek 2.12.
Połączenie całej
nuty, ćwierćnuty
i półnuty zbliża
nas do tego, co
znajdziesz
w muzyce

Ósemki i jeszcze krótsze nuty

Gdy zapis nutowy jakiegoś utworu zawiera ósemki i jeszcze krótsze nuty, zaczyna wyglądać nieco onieśmielająco. Zazwyczaj jedna lub dwie grupy ósemek w utworze nie wystarczą, żeby przerazić typowego początkującego ucznia, lecz gdy ten sam uczeń otworzy stronę wypełnioną ósemkami, szesnastkami lub trzydziestodwójkami, wie, że czeka go sporo pracy. Dlaczego? Bo te nuty są zazwyczaj *szybkie*.

Ósemka (na rysunku 2.13) ma taką długość jak pół ćwierćnuty. Osiem ósemek trwa tyle co cała nuta, co oznacza, że jedna ósemka zajmuje połowę bitu (w metrum 4/4).

Rysunek 2.13.
Ósemkę trzyma
się przez jedną
ósmą czasu
trwania
całej nuty

Jak policzyć połowę bitu? Bardzo łatwo. Stukaj stopą równo z bitem i klaszcz w dłonie dwa razy na każde stuknięcie.

KLAP-KLAP KLAP-KLAP KLAP-KLAP KLAP-KLAP

Możesz też liczyć w następujący sposób:

RAZ-i-DWA-i-TRZY-i-CZTERY-i

Liczby reprezentują cztery bity, a „i” przypada w połowach bitów.

Wyobraź sobie, że każde tyknięcie metronomu to ósemka, a nie ćwierćnuta. To oznacza, że ćwierćnuta trwa dwa tyknięcia, półnuta cztery tyknięcia, a cała nuta osiem tyknięć.

Podobnie, jeśli utwór zawiera szesnastki, możesz uznać, że jedna szesnastka to jedno tyknięcie metronomu. Wtedy ósemka będzie równa dwóm tyknięciom, ćwierćnuta czterem, półnuta ośmiu, a cała nuta szesnastu tyknięciom metronomu.

Szesnastka ma długość równą jednej czwartej ćwierćnuty, co oznacza, że trwa tyle co jedna szesnasta całej nuty. Szesnastka wygląda tak jak na rysunku 2.14.

Rysunek 2.14.
Szesnastka
trwa tyle co
połowa ósemki

Jeśli masz utwór z trzydziestodwójkami (nuta na rysunku 2.15) pamiętaj, że jeśli trzydziestodwójka równa się jednemu tyknięciu metronomu, to szesnastka zajmuje dwa tyknięcia, ósemka cztery, ćwierćnuta osiem, półnuta szesnaście, a cała nuta trzydzieści dwa tyknięcia metronomu.

Rysunek 2.15.
Trzydziesto-
dwójka trwa
tyle co połowa
szesnastki

Zapewne ucieszy Cię to, że z trzydziestodwójkami nie spotkasz się zbyt często.

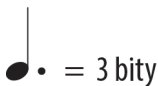
Wydłużanie nuty za pomocą kropki lub łuku

Czasem potrzebujesz zwiększyć wartość nuty. W zapisie muzycznym można to zrobić na dwa podstawowe sposoby: za pomocą *kropki* lub *łuku*. Poniżej wyjaśnimy każdy z nich.

Wydłużanie nuty za pomocą kropki

Od czasu do czasu w zapisie nutowym zobaczysz kropkę po nucie. Kropka wskazuje, że wartość nuty należy zwiększyć o połowę. Kropki najczęściej stosuje się po półnucie, aby trwała trzy ćwierćnuty, a nie dwie (zobacz rysunek 2.16). O kropce można też myśleć tak: sprawia ona, że nuta trwa tyle co *trzy* nuty o stopień krótsze (a nie dwie).

Rysunek 2.16.
Półnutę z krop-
ką trzeba trzy-
mać o połowę
dłużej niż zwy-
kłą półnutę

Rzadziej spotykana, choć także możliwa do zastosowania, jest cała nuta z kropką. Oznacza to, że wartość całej nuty jest przedłużona z czterech bitów na sześć.

Jeśli za nutą zobaczysz dwie kropki — co nazywamy *nutą z podwójną kropką* — to pierwsza kropka zwiększa czas trwania nuty o połowę jej pierwotnej wartości, a druga kropka — o jedną czwartą jej pierwotnej wartości. Półnuta z dwoma kropkami będzie więc trwała dwa bity plus jeden plus pół bitu, czyli trzy i pół bitu. We współczesnej muzyce rzadko natrafisz na tego typu notację. W dziewiętnastym wieku podwójne kropki lubił stosować kompozytor Richard Wagner.

Łączenie nut za pomocą łuku

Innym sposobem wydłużania wartości nuty jest połączenie jej *łukiem* z następną, jak na rysunku 2.17. Łuk łączy dwie nuty o tej samej wysokości, tworząc jedną dłuższą zamiast dwóch krótszych. Gdy zobaczysz łuk, po prostu dodaj wartości obu nut. Na przykład ćwierćnuta powiązana z ćwierćnutą daje dźwięk trzymany przez dwa bity:

KLAP-dwa!

Rysunek 2.17.
Dwie ćwierćnuty połączone łukiem dają półnutę

Nie pomył tego łuku z *łukiem legato*. Wygląda tak samo, lecz łączy dwa dźwięki o *różnej wysokości* (więcej na ten temat w rozdziale 15.).

Łączenie różnych wartości nut

Raczej nie spotkasz dzieł muzycznych wykorzystujących wyłącznie jeden rodzaj nuty, więc musisz ćwiczyć granie różnych wartości.

Cztery ćwiczenia z rysunków od 2.18 do 2.21 ułatwiają wpojenie sobie bitu i sprawiają, że poszczególne rodzaje nut odcisną swoją wartość w Twoim mózgu. Każde ćwiczenie składa się z pięciu czterobitowych grup (*taktów*). Takty są oddzielone pionowymi liniami zwanymi *kreskami taktowymi* (które szerzej omawiamy w rozdziale 4.).

W tych ćwiczeniach klaszczesz na „KLAP”, a liczby wypowiadasz na głos. Gdy zobaczysz połączone KLAP-KLAP, wykonaj dwa kłaśnięcia w jednym bicie (czyli dwa kłaśnięcia zamiast jak zwykle jednego).

Najpierw zacznij liczyć, a z klaskaniem wejdź po doliczeniu do czterech.

Ćwiczenie 1.

KLAP KLAP KLAP KLAP | KLAP dwa trzy KLAP | KLAP dwa trzy cztery | KLAP dwa trzy cztery | KLAP KLAP KLAP cztery

Rysunek 2.18.
Ćwiczenie 1.

Ćwiczenie 2.

KLAP dwa trzy cztery | KLAP dwa trzy cztery | KLAP KLAP trzy KLAP | KLAP dwa
KLAP cztery | KLAP dwa trzy cztery

Rysunek 2.19.
Ćwiczenie 2.

Ćwiczenie 3.

KLAP KLAP-KLAP KLAP cztery | KLAP dwa trzy cztery | KLAP dwa trzy KLAP |
KLAP-KLAP KLAP trzy cztery | KLAP dwa KLAP cztery

Rysunek 2.20.
Ćwiczenie 3.

Ćwiczenie 4.

KLAP dwa KLAP cztery | KLAP dwa trzy KLAP | KLAP dwa trzy cztery | raz KLAP
trzy cztery | KLAP dwa trzy cztery

Rysunek 2.21.
Ćwiczenie 4.

Skorowidz

A

akcentowanie, 59
akompaniament, 162, 263
akord, 123, 263
 chromatyczny, 144
 diatoniczny, 144
 dominantowy septymowy, 133
 molowy, 134
 półzmnieszony, 148
 septymowy, 131, 135, 148
 zmniejszony, 133
 zmniejszony septymowy, 134
alla breve, 51, 263
asymetryczne schematy rytmiczne, 55
atak, 198
atonalność, 215, 263

B

barwa instrumentu, 197
bas cyfrowany, 171
belka, 33, 263
bemol, 75
bit, 27, 31, 263
blues, 180
 dwudziestoczterotaktowy, 181
 dwunastotaktowy, 180
 ośmiotaktowy, 181
 szesnastotaktowy, 181
Boecjusz, 212
bridge, 168, 263
budowa akordów, 123

C

c razkreślne, 263
cała nuta, 35
cały ton, 67, 73, 263
cel harmoniczny, 153
chorągiewka, 32, 263
czytanie
 nut, 207
 śpiewników, 151

Ć

ćwierćnuta, 36

D

decyma, 107
diminuendo, 192
downbeat, 48, 263
duet, 177
duola, 62, 63, 263
dynamika, 187, 190
dźwięk, 198–200
dźwięki diatoniczne, 71

E

ekspresja, 159
etiuda, 177

F

fale dźwiękowe, 200
fantazja, 178
forma, 263
 binarna, 168
 jednoczęściowa, 167
 kontrastowa, 167
 łuku, 168
 muzyczna, 28, 159, 167
 trzyczęściowa, 168
frazja muzyczna, 165
fuga, 174

G

gatunek muzyki, 28, 161, 263
główka, 32
gryf, 78
Guido z Arezzo, 213

H

harmonia, 165, 263
harmonie konsonansowe, 165
homofonia, 264
Huygens Christiaan, 214

I

ikony, 20
improwizacja, 264
interwał, 71, 118, 264
 harmoniczny, 105
 melodyczny, 105
 złożony, 107
interwały w skali C-dur, 120

J

jazz, 184

K

kadencja, 153, 264
 autentyczna doskonała, 154
 autentyczna niedoskonała, 154
 niepełna, 156
 plagalna, 155
 zwodnicza, 156
kasownik, 76
klawiatura pianina, 77
klucz
 altowy, 70
 basowy, 68, 264
 C, 68
 tenorowy, 70
 wiolinowy, 68, 264
koło kwintowe, 93
koncert, 177
kontur, 163
 falisty, 163
 kluczowego dźwięku, 164
 łukowy, 163
 odwróconego łuku, 164
kropka, 38, 45
kropka przedłużająca, 264
krzyżyk, 74
kwarta, 110
kwinta, 112, 125
 czysta, 108
 harmoniczna, 106
 zmniejszona, 112

L

licencja, 267
liczba stopni, 106, 118
liczenie
 bitów, 51
 półtonów, 126
 rytmów, 54
linie taktu, 264
lista ścieżek, 221

Ł

łączenie
 części utworu, 167
 nut, 27, 39
 łuk, 38, 39
 łuk legato, 192

M

melodia, 162, 264
 melodia z akordami, 264
 metronom, 32, 188
 metrum, 47, 264
 2/2, 51
 3/4, 50
 3/8, 51
 4/4, 50
 6/8, 54
 9/4, 54
 proste, 264
 złożone, 53, 264
 modulacja, 152
 Moog Robert, 216
 muzyka klasyczna, 171

N

nawrót, 180, 264
 nazwa akordu, 145
 notacja muzyczna, 71, 264
 nuta, 27, 31, 67, 264
 przedtaktowa, 61
 z kropką, 38, 264
 z podwójną kropką, 39
 nuty
 enharmoniczne, 72
 fortepianowe, 69, 264

O

odległość między dźwiękami, 105
 ogonek, 32
 okres muzyczny, 166
 oktawa, 109, 264

oznaczenia

akordów, 145
 akordów septymowych, 149
 artykulacji, 195
 dynamiki, 190, 192
 metrum, 47, 264
 przykluczowe tonacji, 98, 100, 102
 tempa, 189
 tonacji durowych, 96
 zmiennej dynamiki, 191

Ó

ósemka, 37

P

pałeczki rytmiczne, 32
 papież Sylwester II, 213
 Partch Harry, 215
 partytura, 265
 pauza, 27, 41, 265
 całonutowa, 42
 ćwierćnutowa, 43
 ósemkowa, 44
 półnutowa, 43
 z kropką, 265
 pedał fortepianu, 193
 pięciolinia, 67, 265
 Pitagoras, 211
 podstawa, 124
 podwójny
 bemol, 76
 krzyżyk, 76
 polifonia, 265
 pop, 183
 półkadencja, 156
 półnuta, 36
 półton, 67, 71, 265
 progresje
 akordów, 143, 150, 265
 w tonacjach durowych, 147
 w tonacjach molowych, 148
 proste metrum, 49

pryma, 124
 czysta, 109
 zwiększona, 109
przedtakt, 61, 265
przejście, bridge, 168, 265
przewrót
 akordu, 140
 triady, 141
pulsacja, 59

R

rock, 183
rodzaje
 konturu melodycznego, 163
 metrum, 48
 pauz, 41
 pulsacji, 55
rondo, 174
rozdzielczość rytmiczna, 61
rozmiar interwału, 106
rozpiętość interwałowa, 173
rozpoznawanie przewrotów akordu, 141
rytm, 32, 59, 162, 265

S

schematy rytmiczne, 50
 asymetryczne, 55
 proste, 49
 złożone, 52
Schönberg Arnold, 215
seksta, 117
sekunda, 114
sekunda melodyczna, 106
septyma, 118
 durowa, 132
 molowa, 132
skala, 120, 265
 chromatyczna, 263
 diatoniczna, 263
 durowa, 81

 molowa, 85, 144
 molowa melodyczna, 89
 muzyczna, 71, 81
słuchanie
 skal durowych, 85
 skal molowych, 91
sonata, 171
 ekspozycja, 172
 podsumowanie, 173
 rozwinięcie, 173
Stockhausen Karlheinz, 216
stopnie, 118
stosy tercji, 123, 142
symfonia, 175
synkopa, 60, 265
szukanie nut, 77

T

tablica akordów, 225
tabulatura, 152
takt, 45, 48, 265
tembr, 198, 265
tempo, 187, 265
teoretycy muzyki, 211
teoria muzyki, 25, 205–209
tercja, 116, 123
tercja wielka, 108
tonacja, 207, 208
tonalny, 265
tonika, 120, 265
triada, 124
 durowa, 126
 molowa, 127
 zmniejszona, 129
 zwiększona, 128
triola, 62, 265
tryl, 265
tworzenie
 interwałów, 118
 septym, 131
 triad, 124
 triad molowych, 128

U

układ składników, voicing, 140
umowa licencyjna, 267

V

Vicentino Nicola, 214
voicing
 otwarty, 141
 zamknięty, 140

W

wartości nut, 31, 34
właściwości akustyczne instrumentu, 197
wybrzmiewanie, 200
wydłużanie
 nuty, 38
 pauz, 45
wysokość dźwięku, 265

Z

zapamiętanie nut, 79
złożone schematy metryczne, 52
zmiana
 tempa, 190
 tonacji, 152
 wysokości dźwięku, 74
znaki
 chromatyczne, 67, 71, 108
 przykluczowe, 93, 97, 207

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

Helion SA

Co Ci w duszy gra?

Słuchanie, granie i komponowanie muzyki to jedno z najprzyjemniejszych zajęć. Muzyki jednak można doświadczać na wiele różnych sposobów. Ta książka przeprowadzi Cię tanecznym krokiem od podstaw dotyczących nut i metrum, przez teorię muzyki, aż po standardowe formy stosowane w muzyce popularnej i poważnej. Znajdziesz tu wszystko, czego potrzebujesz, aby grać solidne rytmy i umieć przewidzieć, w jakim kierunku powinna rozwinąć się piosenka. Poszerz swoje muzyczne możliwości i naucz się wykonywać każdy rodzaj muzyki. Pójdzie Ci jak z nut!

- **Znajdź swój rytm** — odkryj, na czym polega i jak wykorzystać najbardziej podstawowy element każdego utworu muzycznego.
- **Poznaj nuty** — naucz się je czytać, poznaj mnemotechniki ułatwiające zapamiętywanie kolejności dźwięków oraz podstawowe progresje akordów i kadencje muzyczne.
- **Zrób hałas** — dowiedz się, jak zastosować zdobytą wiedzę do odczytywania i grania różnych rodzajów muzyki, od klasycznych fug i sonat po piosenki bluesowe, rockowe i popowe.

Płyta dołączona do książki zawiera:

ścieżki z przykładowymi dźwiękami, akordami, melodiami, itd., ilustrujące kwestie omawiane w książce.

Michael Pilhofer jest nauczycielem teorii muzyki i gry na perkusji w McNally Smith College of Music w St. Paul w Minnesocie. Jeździł w trasy i nagrywał z takimi artystami jak Joe Lovano, Marian McPartland czy Kenny Wheeler. **Holly Day** wykłada kreatywne pisanie w Open Book Writing Collective w Minneapolis. Jest autorką kilku książek oraz licznych artykułów z zakresu teorii muzyki.

W książce znajdziesz:

- cud narodzin muzyki oraz jej teorii
- nuty, pauzy, klucze, metrum i bity
- omówienie sposobu czytania nut
- metody uczenia się skal durowych i molowych
- informacje o akordach i progresjach akordów
- elementy składowe form muzycznych
- sposoby modyfikacji brzmienia za pomocą tempa i dynamiki
- nazwiska najważniejszych teoretyków muzyki

PO ROZUM NA...

www.dlabystzakow.pl

Zamówienia telefoniczne:

0 801 339900

0 601 339900

septem
septem.pl

Sprawdź najnowsze promocje: <http://dlabystzakow.pl/promocje>

Książki najchętniej czytane: <http://dlabystzakow.pl/bestsellery>

Zamów informacje o nowościach: <http://dlabystzakow.pl/novosci>

Helion SA: ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice, tel.: 32 230 98 63
e-mail: rady@dlabystzakow.pl <http://dlabystzakow.pl>

Cena 39,90 zł

ISBN 978-83-246-8880-7

9 788324 688807